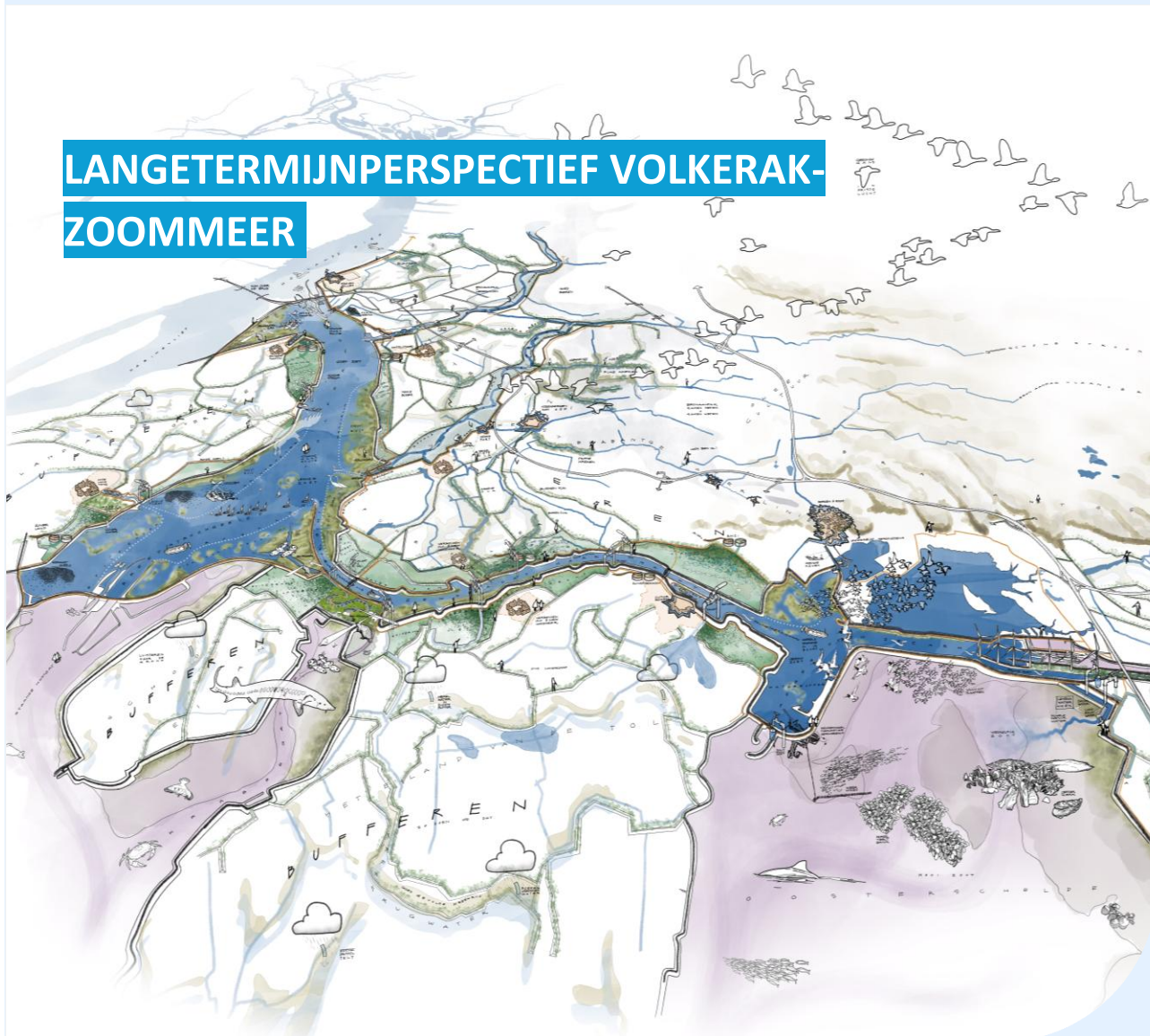

**LANGETERMIJNPERSPECTIEF VOLKERAK-
ZOOMMEER**

INHOUDSOPGAVE

Ambities en keuzes	4
Leeswijzer	5
1. Aanleiding voor het langetermijnperspectief	7
2. Vertrekpunt	7
2.1 Het watersysteem van het Volkerak-Zoommeer	7
2.2 Gebruik en functies	8
Scheepvaartcorridor	8
Waterberging	9
Zoetwaterbuffer	9
3. Uitdagingen van het gebied	10
3.1 Verbeteren waterkwaliteit	10
Kaderrichtlijn Water (KRW)	10
Blauwalg	10
3.2 Harde overgangen en natuurwaarden	11
3.3 Ruimtelijke kwaliteit en belevingswaarde	12
3.4 Externe drukfactoren	12
Klimaatverandering	12
Demografische en economische ontwikkelingen	13
3.5 Onzekerheden	14
4. Toekomstperspectief	15
4.1 Doelstelling	15
4.2 Thematische ambities 2050	15
4.3 Bouwstenen	16
4.4 Gebiedskaarten	16
5. Doorkijkje naar 2100	27
6. Conclusie	28
Bijlage: Proces van totstandkoming	29

RO&AD

B+B

SOLiD
ARiTY
UN!VE
R!TY

Koninklijk Nederlands
Instituut voor
Onderzoek der Zee

COLOFON

Datum: 4 februari 2026

Auteur(s): Projectgroep Langetermijnperspectief Volkerak-Zoommeer mmv EO-Wijers Consortium

Uitgave: Programma Zuidwestelijke Delta

Contact: secretariaat@zwdelta.nl, www.zwdelta.nl

AMBITIES EN KEUZES

Het Volkerak-Zoommeer (VZM) is hét sleutelgebied van de Zuidwestelijke Delta. Het water verbindt de provincies Zeeland, Noord-Brabant en Zuid-Holland. Het is een Natura 2000-gebied, waar duizenden vogels jaarlijks broeden. En het geldt als zoetwaterbuffer van nationaal belang (samen met bijvoorbeeld het IJsselmeer). Verder is het gebied aangewezen voor waterberging, vooral om buiten de Zuidwestelijke Delta hogere waterstanden zoveel mogelijk te voorkomen. En het is een scheepvaartcorridor van Europees niveau.

Samen met haar partners wil de Zuidwestelijke Delta dit gebied laten uitgroeien tot een krachtig en levendig watersysteem. In 2050 is er een toekomstbestendig Volkerak-Zoommeer dat niet alleen zijn belangrijke functie vervult als scheepvaartcorridor, waterbergingsgebied en zoetwaterbuffer, maar ook uitblinkt in kwaliteit en beleving. Een meer met schoon water, natuurlijke zoet-zoutovergangen en volop ruimte voor natuur. Een gebied waar ecologie en ruimtelijke kwaliteit hand in hand gaan en waar mensen het landschap kunnen beleven en waarderen.

Om dit te bereiken maken we de keuze om:

- ... de waterkwaliteit te verbeteren en zo ook de blauwalgenoverlast in de toekomst met drie weken per seizoen terug te dringen. In het bovenstroomse gebied (voornamelijk West-Brabant en Vlaanderen) zetten we daarom in op bronaanpak en zuiverende landschappen rond beken en krekken.
- ... de randzones rond het meer in te richten als zuiverende landschappen, en daarbij de ruimtelijke kwaliteit en beleefbaarheid te verbeteren.
- ... de huidige gebruiksfuncties ook in de toekomst te behouden in en rond het water. Door de functies op sommige plekken te scheiden, is de kwaliteit verbeterd en is het systeem veiliger geworden.
- ... in te zetten op zelfvoorzienendheid via efficiënt watergebruik en buffering, ook in de directe omgeving van het Volkerak-Zoommeer.
- ... de term nationale zoetwaterbuffer Volkerak-Zoommeer concreet in te vullen door effectief en efficiënt gebruik van het zoet water. Het verbeteren van de waterkwaliteit is hiervoor een belangrijke voorwaarde.
- ... ruimte te geven voor de productie van drinkwater in het gebied. Zonder hierbij de watervraag vanuit het Hollands Diep te vergroten.
- ... het natuurlijk en recreatienetwerk te verbeteren op primaire en secundaire dijken rond het Volkerak-Zoommeer.
- ... in te zetten op een natuurlijker peilbeheer van het meer. Zodat (onderwater) vegetatie ontwikkelt en daarmee de ecologie van het gebied versterkt wordt.
- ... een aantal buitendijkse gebieden aan te wijzen als rustgebieden voor vogels. Het Volkerak-Zoommeer functioneert als broedplaats of pleisterplaats voor migrerende soorten.
- ... harde oevers te verzachten waar dat kan.
- ... een deel van het zoetwater beschikbaar te stellen voor het creëren van een productieve zoet-zoutovergang richting de Oosterschelde. Dit zorgt voor nutriëntenverrijking van de kom van de

Oosterschelde, en biedt mogelijkheden voor de visserij- en mosselsector. Daarnaast zorgt het er ook voor dat trekvisser het Volkerak-Zoommeer kunnen gebruiken als hub om te migreren naar paaigronden of gebieden om op te groeien. Randvoorwaarde hierbij is dat het zoutgehalte in het Volkerak-Zoommeer niet bedreigd wordt.

Leeswijzer

Dit document schetst de samenhang, urgentie van de opgaven en onderbouwing van het langetermijnperspectief en de bouwstenen en gebiedskaarten. Het biedt inspiratie om verder te kijken dan de eigenlijke opgave en het gebied integraal te benaderen. De gebiedskaarten samen met de bijbehorende bouwstenen vormen het langetermijnperspectief voor het Volkerak-Zoommeer. De bouwstenen geven een overzicht van mogelijke maatregelen om de gestelde doelen voor het meer te bereiken: schoon, toekomstbestendig, natuurlijk en ruimtelijke kwaliteit. Het uitvoeringsprogramma gaat dieper in op de uitvoering van deze maatregelen en de wijze van samenwerking tussen verschillende partners. Dit uitvoeringsprogramma wordt periodiek herijkt.

Hoofdstuk één schetst de aanleiding voor het langetermijnperspectief. Het tweede hoofdstuk beschrijft het vertrekpunt: het (ontstaan van) het huidige watersysteem en het gebruik en functies ervan. In hoofdstuk drie worden de uitdagingen van het gebied beschreven: het verbeteren van de waterkwaliteit, omgaan met klimaatverandering en de veranderende zoetwatervraag in de regio, beperkte uitwisseling van nutriënten met andere wateren, natuurwaarden en ruimtelijke kwaliteit die onder druk staat. Het vierde hoofdstuk verdiept de doelen die horen bij het toekomstperspectief. Hoofdstuk vijf geeft een doorkijkje naar de verdere toekomst: met welke factoren moeten we rekening houden richting 2100? Tenslotte sluit hoofdstuk zes af met een conclusie en een oproep tot samenwerking aan een uniek gebied: het sleutelgebied van de Zuidwestelijke Delta. In de bijlage is beschreven hoe dit langetermijnperspectief tot stand is gekomen.

1. AANLEIDING VOOR HET LANGETERMIJNPERSPECTIEF

“Het Volkerak-Zoommeer blijft zoet” is het resultaat van de aangenomen motie in de Tweede Kamer uit 2020¹. Daarmee werd een streep gezet door de plannen om het meer actief te verzilten. Als nationale zoetwaterbuffer, waterbergingsgebied bij een combinatie van extreme neerslag en hoge zeewaterstanden en een belangrijke scheepvaartcorridor vervult het meer een belangrijke rol in de Zuidwestelijke Delta. Het meer overstijgt provinciegrenzen en raakt ook meerdere gemeenten en waterschappen. Een groot deel van de samenwerkende partijen binnen Zuidwestelijke Delta zijn verbonden met het Volkerak-Zoommeer. Ook is het meer belangrijk voor de doelstellingen en ambities van aangrenzende wateren. Het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta heeft het meer dan ook aangemerkt als ‘sleutelgebied’.

De ambitie van de Zuidwestelijke Delta is om in 2050 de eerste klimaatbestendige delta ter wereld te zijn. Om hieraan invulling te geven, gaf het Gebiedsoverleg opdracht om een langetermijnperspectief voor het Volkerak-Zoommeer te ontwikkelen. Het langetermijnperspectief bevat een concreet toekomstbeeld (2050) voor het Volkerak-Zoommeer, met maatregelen die op de (middel)lange termijn (2030-2050) worden uitgevoerd. Dit toekomstbeeld gaat uit van een klimaatrobuust en kwalitatief gezond systeem, waarbij regret-maatregelen zoveel mogelijk worden voorkomen. De voorgestelde maatregelen mogen geen van de mogelijke langetermijnperspectieven voor Nederland uitsluiten.

2. VERTREKPUNT

2.1 Het watersysteem van het Volkerak-Zoommeer

Het Volkerak-Zoommeer ligt ingeklemd tussen het Hollands Diep aan de noordoostzijde en het zoute water van de Grevelingen en de Oosterschelde aan de westzijde. In het zuiden watert het meer af in het estuarium van de Westerschelde. Vaak wordt het Volkerak-Zoommeer als één systeem gezien, maar het bestaat feitelijk uit vier onderdelen:

- Krammer en Volkerak
- Schelde-Rijnkanaal (soms ook Eendracht genoemd)
- Zoommeer
- Bathse Spuikanaal

Geografisch raakt het Volkerak-Zoommeer drie provincies, drie waterschappen en acht gemeenten (figuur 2).

Het Volkerak-Zoommeer is ontstaan door de aanleg van de Deltawerken. In 1969 werd het Krammer-Volkerak gescheiden van het Hollands Diep. Een kleine twintig jaar later werd, door de

Figuur 2: Watersysteem Volkerak-Zoommeer

¹ [Motie Stoffer et al; Vergaderjaar 2020-2021, 27625, Nr. 521](#)

aanleg van de Oesterdam (1986) en de Philipsdam (1987) het Krammer-Volkerak afgesloten van de Oosterschelde. De Noordelijke Markiezaatskade (1983) scheidt de Binnenschelde van het Zoommeer. Ook het Bathse Spuikanaal is aangelegd als onderdeel van de Deltawerken.

Hoewel de Binnenschelde en het Markiezaatsmeer vaak in één adem worden genoemd met het Volkerak-Zoommeer, zijn de wateren feitelijk hydrologisch gescheiden. De Binnenschelde valt binnen de scope van het langetermijnperspectief. Voor het Markiezaatsmeer lopen op dit moment andere trajecten: dit meer laten we buiten dit langetermijnperspectief.

Het Volkerak-Zoommeer ontvangt in de zomer het meeste water uit het Hollands Diep. In de winter voeren de Brabantse beken het meeste water aan via de Dintel en de Vliet. De Mark en de Dintel staan (onder normale omstandigheden) in open verbinding met het Krammer-Volkerak en wateren onder vrij-verval af op het Volkerak-Zoommeer. Voor het afgesproken peilbeheer wordt overtollig water van het Volkerak-Zoommeer via de Bathse Spuisluis en de Krammersluizen geloosd op de Westerschelde en de Oosterschelde. Het meer heeft een waterpeil dat beperkt varieert tussen NAP -10 cm en NAP +15 cm. Het lozen via de Krammersluizen heeft als belangrijkste doel het beperken van de zoutindringing op die locatie.

Het ontstaansproces van het Volkerak-Zoommeer leidde tot een meer waarin diepe geulen (tot ruim 20 meter) te vinden zijn. Door de gewijzigde hydrologie en morfologie, onder andere door wegvallen van het getij, zijn deze geulen veranderd in diepe putten. In de putten is sprake van verzilting: tijdens het schutten van de scheepvaart bij de Krammersluizen komt er zout water het meer in. Het zoute water verzamelt zich op de bodem (stratificatie). Bij harde wind stroomt dit water uit de putten. Dit leidt tijdelijk tot lokale verhoging van het zoutgehalte dat zich als een zoute pluim verplaatst richting de Bathse Spuisluis. Tijdens deze route veroorzaakt de pluim steeds lokale verhogingen van de zoutconcentratie.

2.2 Gebruik en functies

Als gevolg van de zoet-zoutdiscussie is er lange tijd onduidelijkheid geweest over de toekomst van het meer. Dit heeft ertoe geleid dat er nauwelijks maatregelen zijn uitgevoerd in het gebied.

Het Volkerak-Zoommeer kent drie gebruiksfuncties die dit langetermijnperspectief meeneemt als 'gegeven'. Het meer is onderdeel van een Europese scheepvaartcorridor, aangemerkt als waterberging als uitvloeisel van het programma 'Ruimte voor de Rivier' en bestempeld als een nationale zoetwaterbuffer in de [conceptnota Ruimte](#).

Scheepvaartcorridor

Het Volkerak-Zoommeer maakt onderdeel uit van het hoofdvaarnet van Nederland en is een belangrijk onderdeel van de Schelde-Rijnverbinding tussen Rotterdam en Antwerpen. De Volkeraksluizen in het noordoosten zijn het drukstbezochte sluzencomplex van Europa. Jaarlijks passeren er zo'n 150.000 binnenvaartschepen, die gezamenlijk ongeveer 220 miljard kilo aan goederen transporteren. Ook voor de recreatievaart is het Volkerak-Zoommeer een belangrijke verbinding tussen de Zeeuwse wateren en de rest van Nederland.

Waterberging

Het Volkerak-Zoommeer is een aangewezen waterbergingsgebied. Bij waterstanden van NAP +2,6 m op de Noordzee en sluiting van de Europoortkering, wordt het meer gebruikt als waterberging voor het bovenstroomse rivierwater. Dit voorkomt dat het waterpeil in de Rijn-Maasmonding (Dordrecht, Rotterdam) te ver stijgt. In een dergelijk geval vindt op het Volkerak-Zoommeer een peilopzet plaats naar maximaal NAP +2,3 m. Het gevolg hiervan is dat het Mark-Dintel-Vliet-systeem tijdelijk niet onder vrij verval kan lozen op het Volkerak-Zoommeer. Als een dergelijke peilopzet plaatsvindt, zijn er noodpompen beschikbaar om de afwatering van Mark-Dintel-Vliet-systeem naar Volkerak-Zoommeer mogelijk te maken. De verwachting is dat door zeespiegelstijging de kans toeneemt dat het Volkerak-Zoommeer als bergingsgebied ingezet wordt: van 1 op de 1430 jaar naar 1 op de 500 jaar in 2050.

Zoetwaterbuffer

Het meer is het enige 'zoete' meer van het hoofdwatersysteem in de Zuidwestelijke Delta. In de [conceptnota Ruimte](#) (Q4 2025) is het aangemerkt als nationale zoetwaterbuffer. Bij de inlaat vanuit het Hollands Diep is het zoutgehalte rond de 80 mg/L. In zuidelijke richting neemt de zoutconcentratie toe. In het [Waterakkoord Volkerak-Zoommeer](#) is afgesproken dat gestuurd wordt op een maximale concentratie van 450 mg Cl/L, gemeten in het Bathse Spuikanaal. Omliggende Rijkswateren zijn zout of sterk brak (Ooster- en Westerschelde, Antwerps Kanaalpand). Hierdoor bestaat er een constante verziltingsdruk op het Volkerak-Zoommeer. Het meer wordt doorgespoeld met zoetwater om deze druk tegen te gaan en het zout af te voeren. Het doorspoelen en tegengaan van verzilting gebruikt het grootste gedeelte van het beschikbare debiet.

Daarnaast laten de waterschappen het water in naar de aanliggende gebieden (Oost-Flakkee, Sint Philipsland, Tholen, Reimerswaal en de PAN-polders) voor peilbeheer, het doorspoelen van het regionale watersysteem en de beregening van agrarische percelen. Evides Waterbedrijf onderzoekt voor haar multi-bronnenstrategie of het water kan worden gebruikt voor de productie van drinkwater. Ook de Binnenschelde gebruikt water uit het Volkerak-Zoommeer voor peilbeheer.

3. UITDAGINGEN VAN HET GEBIED

3.1 Verbeteren waterkwaliteit

Kaderrichtlijn Water (KRW)

Krammer-Volkerak, Zoommeer, Bathse Spuikanaal en de Binnenschelde zijn waterlichamen onder de Kaderrichtlijn Water (KRW). De wateren halen de Europese waterkwaliteitseisen waaraan zij moeten voldoen niet.

Het Krammer-Volkerak is verontreinigd met stoffen als kwik, PCB's² en ammonium. In het noordoosten van het Volkerak bevinden zich nog historische verontreinigingen met onder andere dioxines en PCB's. Vanwege mogelijke consequenties voor de volksgezondheid geldt daar een visverbod. Daarnaast kent het Volkerak uitdagingen op het gebied van macrofauna en fytoplankton (gevolg van de blauwalgenbloei). Waterplanten en de vissamenstelling zijn op orde.

Het Zoommeer kent meer probleemstoffen dan het Volkerak. Dit is te relateren aan de economische activiteiten rond het meer. De doelen voor waterplanten worden niet gehaald in het Zoommeer. De Binnenschelde kent vergelijkbare problemen als het Volkerak. De beperkte verversing, ook nog eens met voedselrijk water uit het Zoommeer, leidt ertoe dat macrofauna, fytoplankton en vis niet aan de doelen voldoen.

Het Bathse Spuikanaal heeft een andere typering dan de andere drie waterlichamen en lagere doelstellingen vanwege het kunstmatige karakter. Desondanks worden de doelen in dit waterlichaam niet gehaald. Ook hier is de concentratie algen te hoog.

Blauwalg

Jaarlijks treedt er een groei van blauwalgen op in het Volkerak-Zoommeer. Blauwalgen maken het water minder geschikt om in te laten in de aanliggende poldergebieden en de Binnenschelde. Risico's of nadelige effecten voor ecologie en waterkwaliteit van de aangrenzende wateren zijn belangrijke argumenten om de inlaat dan te beperken of zelfs te staken. De aanwezigheid van blauwalgen zorgt ook voor risico's in het gebruik van het oppervlaktewater met name voor de landbouw. Maar de risico's van het gebruik voor bijvoorbeeld veedrenking of beregening van consumptiegewassen, liggen vooral bij de eindgebruiker van het oppervlaktewater. Ook voor zwemwater zijn blauwalgen gevaarlijk, bijvoorbeeld in de aangrenzende Binnenschelde. Door rottende, stinkende, groene drijfzand ontstaat er overlast voor omwonenden en gebruikers. Zoals in de havens van Tholen en Ooltgensplaat.

Blauwalgenbloei ontstaat door de hoge nutriëntenconcentraties (eutrofiëring) van het water. De hoogste nutriëntenvrucht in het Volkerak-Zoommeer is afkomstig uit de Dintel en de Steenbergsche Vliet. De

² Polychloorbifenylen: een verzamelnaam voor meer dan 200 giftige organische stoffen die heel moeilijk afbreekbaar zijn.

waterkwaliteit in deze Brabantse riviertjes staat zelf ook onder druk. Dit heeft voornamelijk te maken met nutriëntenafspoeling vanaf omliggende landbouwgronden, aanvoer van nutriënten vanuit Vlaanderen en een beperkte doorstroming van water. De lange verblijftijd (+/-120 dagen) van het water in het Volkerak-Zoommeer draagt ook bij aan hoge blauwalgenconcentraties in het watersysteem. In het Mark-Dintel-Vliet-systeem blijft de overlast van blauwalgen meestal beperkt omdat het systeem goed kan worden doorgespoeld (richting het Volkerak-Zoommeer). Tussen 2010 en 2018 is de concentratie fosfaten in het water toegenomen (de stikstofconcentratie nam in die periode juist af).

Bij overmatige algengroei op het Volkerak-Zoommeer kunnen de sluzen bij Dintelsas en Benedensas tijdelijk gesloten worden. Dit voorkomt de verspreiding van blauwalgen vanuit het Volkerak-Zoommeer naar het Mark-Dintel-Vliet-systeem. Deze maatregel beperkt echter de doorstroming van het Mark-Dintel-Vliet-systeem. Door de toegenomen verblijftijd kan juist ook weer blauwalgenbloei in het Mark-Dintel-Vliet-systeem zelf ontstaan.

Vanwege de verwachte temperatuurstijging in de komende jaren neemt de kans op blauwalgenbloei in het Volkerak-Zoommeer en Mark-Dintel-Vliet-systeem toe.

3.2 Harde overgangen en natuurwaarden

Met de bouw van de Deltawerken zijn er 'harde' overgangen in het estuarium ontstaan. Deze harde grens tussen het Volkerak-Zoommeer en de Oosterschelde en Westerschelde leidde tot een grote sprong in zoutgehalte aan weerszijden van de scheidingsdammen. De aangelegde dammen vormen ook barrières voor migrerende vissoorten zoals paling. Afgelopen jaren zijn er al een aantal vispassages aangelegd, en worden de Bathse Spuisluis en de Bergse Diepsluis visvriendelijker beheerd. De barrières in het Volkerak-Zoommeer zorgen ook voor beperking van de vis- en zoogdiermigratie naar het achterland. Waaronder het West-Brabantse rivier-, beek- en kreesysteem en het Hollands Diep. Er zijn dus meer locaties waar vis- en zoogdierpassages van meerwaarde zijn voor het systeem.

Het zoete rivierwater vormde van origine een belangrijke bron van nutriënten voor de Oosterschelde. Sinds de aanleg van de Deltawerken is er in het Volkerak-Zoommeer een overschot van nutriënten ontstaan. Terwijl de aanvoer van nutriënten richting de Oosterschelde sterk verminderd is. Dit heeft grote gevolgen voor de van oudsher aanwezige vissoorten, zoals ansjovis, en de visserijsector die hiervan afhankelijk is.

Bij het herstellen van de zoet-zoutovergangen kunnen de belangen tussen landbouw, drinkwatervoorziening en natuur conflicteren. Een toekomstige zoet-zoutovergang tussen het Volkerak-Zoommeer en de Oosterschelde heeft voldoende lengte nodig om een geleidelijke zoet-zout gradiënt te maken. Dit brengt een flinke ruimtevraag met zich mee. Het chloridegehalte in het Volkerak-Zoommeer moet ook na aanleg van een zoet-zoutovergang binnen de gemaakte afspraken uit het waterakkoord vallen. Daarnaast geeft de visserijsector aan dat een gezonde waterkwaliteit voorwaardelijk is voor een verbinding tussen het Volkerak-Zoommeer en de Oosterschelde.

Het Volkerak-Zoommeer is aangewezen als Natura 2000-gebied vanwege de vele duizenden vogels die gebruik maken van het Krammer-Volkerak en het Zoommeer. Sinds 2017 heeft het Volkerak-Zoommeer een concept-aanwijzingsbesluit. Dit is nog niet omgezet naar een definitief aanwijzingsbesluit. Zolang dit er

nog niet is, is er nog geen beheerplan voor het gebied. Daarmee is er nog geen duidelijkheid over grote maatregelen om de natuurwaarden in stand te houden of te verbeteren.

3.3 Ruimtelijke kwaliteit en belevingswaarde

Het Volkerak-Zoommeer is in hoge mate een doorgangsgedebied: de sloop- en recreatievaart gebruikt het water, en de omliggende deltawerken zijn (auto)verbindingen tussen achterland en kust. De recreatieve voorzieningen rondom het meer, met uitzondering van een klein aantal locaties, is minimaal. Op veel plekken is het water vanaf de oever matig beleefbaar: door de dijken is deze verbinding verloren gegaan. Tegelijkertijd draagt deze rust bij aan de natuurwaarden in het gebied, met name voor vogels.

De ruimtelijke kwaliteit en belevingswaarde rond het meer kunnen worden versterkt, zodat het meer en haar oevers meer gaan functioneren als een verblijfsgebied. Hierin wordt een zonering aangebracht, zodat de waardevolle rustgebieden niet worden verstoord.

3.4 Externe drukfactoren

Onder de uitdagingen van het Volkerak-Zoommeer vallen niet alleen interne problemen, ook externe factoren voegen extra druk toe aan het gebied. Hieronder vallen onder andere klimaatverandering, bovenstroomse besluiten over de zoetwaterverdeling en demografische en economische ontwikkeling.

Klimaatverandering

Klimaatverandering leidt tot hogere temperaturen, extreme buien, droogte en zeespiegelstijging. Hogere temperaturen kunnen zorgen voor meer blauwalgen in het Volkerak-Zoommeer. Dit kan leiden tot zuurstofproblemen voor het ecosysteem en mogelijk toxische effecten.

Extreme buien en zeespiegelstijging hebben, zoals al eerder beschreven, gevolgen voor de waterbergingsfunctie van het Volkerak-Zoommeer. De verwachte zeespiegelstijging zal rond 2070 50 cm bedragen. Rond 2100 gaan we uit van 125 cm. Dit heeft weinig consequenties voor de waterveiligheid bij overstroming vanuit zee: de dijken rondom het Volkerak-Zoommeer zijn op orde. De verwachte zeespiegelstijging kan wel gevolgen hebben in combinatie met wateroverlast door piekbuien ('waterbom'). Er zullen vaker momenten zijn waarbij een hoge rivierafvoer en hoge waterstanden op de Noordzee resulteren in de noodzaak om water op te slaan in het Volkerak-Zoommeer. Door zeespiegelstijging neemt de capaciteit om onder vrij verval water te lozen op de Westerschelde in 2050 met 21 procent af. Het tijdvak om onder vrij verval te lozen wordt vanwege de hogere waterstanden op de Westerschelde ingekort. De afvoercapaciteit van de Bathse Spuisluis neemt dus af. Dit beperkt de bergingsmogelijkheden van het Volkerak-Zoommeer. Zoals gezegd staat het Mark-Dintel-Vliet-systeem in open verbinding met het Volkerak-Zoommeer. Door hogere waterstanden op het Mark-Dintel-Vliet-systeem, bijvoorbeeld door een verminderde afvoercapaciteit bij hogere waterstanden op het Volkerak-Zoommeer, kan er wateroverlast ontstaan in bijvoorbeeld Breda en Roosendaal. De verwachting is dat bij het huidige peilbeheer tot 2050 de afvoercapaciteit voor piekbuien in West-Noord-Brabant voldoende zal zijn.

Zeespiegelstijging leidt ook tot extra verzilting van het watersysteem. In Nederland wordt veel rivierwater gebruikt om verzilting in de Nieuwe Waterweg tegen te gaan. Een hogere zeespiegel in combinatie met lagere rivierafvoeren leidt tot een grotere kans op een 'zouttong' vanuit de Nieuwe Waterweg, die ook het Hollands Diep bereikt. Dit heeft in eerste instantie gevolgen voor de drinkwatervoorziening (uit het

Haringvliet) in Zuid-Holland en Zeeland, maar het kan ook leiden tot achterwaartse verzilting van het Volkerak-Zoommeer. De komende decennia zijn er nog geen grootschalige ingrepen in het hoofdwatersysteem te verwachten. En moeten we rekening houden met het gebruik van veel water voor het tegengaan van verzilting via de Nieuwe Waterweg.

Klimaatverandering leidt ertoe dat de afvoer van de Rijn naar verwachting zal afnemen. Onderzoek van [Deltares \(2023\)](#) geeft aan dat de afname varieert tussen de tien en dertig procent voor 2100. Dit is het gevolg van toenemende verdamping, veranderende weersomstandigheden in het gehele stroomgebied en krimpende gletsjers in de Alpen. Voor verzilting in de toekomst, als gevolg van een hogere zeespiegel en verminderde rivierafvoer, zijn verschillende scenario's doorgerekend. Dit geeft een beeld van de bandbreedte in de mate van verzilting.³ De aanvoer van het Volkerak-Zoommeer is sterk afhankelijk van de verdeling van het water in de rest van Nederland.

Ook in andere delen van het land is er echter een groeiende vraag naar rivierwater. Klimaatverandering leidt tot drogere en warmere zomers. De nationale waterbalans laat zien dat bij 2°C opwarming en 1 meter zeespiegelstijging (tussen 2070 en 2100) landelijk zoetwatertekorten ontstaan. De verminderde aanvoer van rivierwater heeft op termijn gevolgen voor het Volkerak-Zoommeer. Maar volgens berekeningen⁴ is het huidig gebruik als zoetwaterbuffer volhoudbaar tot 1 meter zeespiegelstijging. Voorwaarde is wel dat er dan doorlopend 40 m³/s beschikbaar is om het Volkerak-Zoommeer door te spoelen en de toename van de zoute kwel beperkt blijft tot de verwachte 2,6 kg/s.

Demografische en economische ontwikkelingen

De [Primos Bevolkings- en huishoudensprognose](#) van ABF research in opdracht van het ministerie van BZK geeft aan dat de meeste gemeenten rond het Volkerak-Zoommeer tot 2035 een lichte bevolkingsgroei van 0 tot 5% kunnen verwachten. Na 2035 ligt de verwachting voor de verschillende gemeenten uiteen, waarbij in de meeste gemeenten een groei verwacht wordt. Naast de prognoses van ABF research zetten de Zeeuwse overheden gezamenlijk in op een groei van 75.000 woningen in Zeeland tot 2050. Hoe dit verdeeld wordt over de verschillende gemeenten is nog niet bekend.

Bevolkingsgroei betekent een grotere ruimtevrage: meer woningen, maar ook meer behoefte aan recreatie en bedrijvigheid. Ruimte is ook rondom het Volkerak-Zoommeer schaars, en veel van de voorgestelde maatregelen om de doelen te behalen in het Volkerak-Zoommeer vragen ruimte.

In 2028 opent het verruimde Kanaal Seine-Nord Europe in Noord-Frankrijk, waardoor de scheepvaartroute over het Krammer-Volkerak waarschijnlijk vaker gebruikt zal worden.

De huidige piekwatervraag van het Volkerak-Zoommeer bedraagt ongeveer 42 m³/s. 22 m³/s hiervan wordt gebruikt voor het doorspoelen van het meer. Het perspectief van het zoetblijvende Volkerak-Zoommeer leidde tot een mogelijke toename van watervragers: uit een eerste analyse blijkt dat de nieuwe potentiële

³ De aanvoer wordt verdeeld: 1/3e van het rivierwater stroomt richting de IJssel en het IJsselmeer, 2/3e stroomt richting west-Nederland. Het grootste deel hiervan gaat door de Nieuwe Waterweg richting de Noordzee, een kleiner deel gaat naar het Volkerak-Zoommeer.

⁴ Actualisatie klimaatrobustheidsstudie Waterbeheer Volkerak-Zoommeer, Deltares, 2024

watervragers vragen om 38 m³/s extra. Het gaat hierbij om watervragers uit categorie 4 van de verdringingsreeks ('overige belangen'). Denk hierbij aan de uitbreiding van het landbouwareaal dat geïrrigeerd kan worden en drinkwaterproductie vanuit het Volkerak-Zoommeer.

3.5 Onzekerheden

Modelstudies, bijvoorbeeld over de regionale gevolgen van klimaatverandering en demografische ontwikkelingen, kennen allemaal een mate van onzekerheid. De Zuidwestelijke Delta werkt aan een onderzoeksagenda om kennisgaten op het gebied van de gevolgen van klimaatverandering en zeespiegelstijging in te vullen. Die resultaten zullen op termijn de onzekerheden voor het Volkerak-Zoommeer-systeem verkleinen.

Daarnaast moeten er nog beslissingen gemaakt worden over de zoetwaterverdeling in het hoofdwatersysteem. Er wordt gewerkt aan een afwegingskader voor de omgang met zoetwatervragers. Dit kan mogelijk benut worden om het zoete water zo lang mogelijk goed te benutten, zonder een voorschot te nemen op toekomstig gebruik. Dit toekomstperspectief maakt gebruik van de uitgangspunten zoals die op dit moment bekend zijn.

4. TOEKOMSTPERSPECTIEF

4.1 Doelstelling

Op basis van de beschreven vertrekpunten en de uitdagingen van het Volkerak-Zoommeer luidt de doelstelling als volgt:

We werken toe naar een toekomstbestendig Volkerak-Zoommeer in 2050 dat, naast zijn huidige rol als scheepvaartcorridor, waterbergingsgebied en zoetwaterbuffer wordt gekenmerkt door een verbeterde ecologie en waterkwaliteit, herstelde zoet-zoutovergangen en een betere integratie van natuurbelangen gecombineerd met de versterking van de ruimtelijke kwaliteit en belevingswaarde van het gebied.

4.2 Thematische ambities 2050

De doelstelling valt uiteen in vier thema's met elk een eigen ambitie:

- **Schoon:** Het water in het Volkerak-Zoommeer kent een verbeterde waterkwaliteit en voldoet aan de normen van de Kaderrichtlijn Water. De overlast van blauwalgen is verminderd: de overlast is in het seizoen met drie weken teruggebracht.
- **Toekomstbestendig:** Het Volkerak-Zoommeer is een belangrijke zoetwaterbuffer en onderdeel van het op nationaal niveau samenhangende zoetwatersysteem. De maximale zoutconcentratie van 450 mg Cl/L gemeten in het Bathse Spuikanaal blijft van kracht. Door de verbeterde waterkwaliteit van het meer en een uitbreiding van de zelfvoorzienendheid ook in de gebieden direct rond het Volkerak-Zoommeer blijft de zoetwaterbeschikbaarheid in deze gebieden op orde (het huidige niveau). Er kan veelal voldaan worden aan de zoetwatervraag, ondanks hogere temperaturen en meer zoute kwel als gevolg van de zeespiegelstijging. Water dat van de Brabantse rivieren (Dintel en Vliet) in de winter het meer instroomt, wordt niet meer zo snel mogelijk afgevoerd. Hierdoor ontstaan er in de winterperiode mogelijkheden voor buffering van water in de gebieden nabij het Volkerak-Zoommeer. Bij eventuele uitbreiding van de zoetwatervraag aan het meer wordt een toename van de vraag uit het hoofdwatersysteem in het - vanuit zoetwaterbeschikbaarheid – kritische groeiseizoen voorkomen. Dit kan bijvoorbeeld door water te gebruiken dat ook voor doorspoeling van het meer noodzakelijk is (meervoudig watergebruik dat achtereenvolgens meerdere doelen dient). Hierbij is effectief en efficiënt watergebruik een voorwaarde. Gebruikers zetten allereerst in op zelfvoorzienende maatregelen: efficiënter watergebruik en het creëren van buffercapaciteit. Voorwaarde hierbij is dat de vraag aan het hoofdwatersysteem in drogere periodes niet toeneemt. Door zoet – schoon – (regen)water vast te houden voert het gebied minder water af naar de Noordzee en is kampioen vasthouden.
- **Natuurlijk:** Het gebied is natuurlijker ingericht en beter verbonden met de omgeving, waardoor de effecten van de 'harde' overgangen die zijn ontstaan bij de bouw van de Deltawerken, zijn afgenomen. Er zijn weer verbindingen met de Oosterschelde gecreëerd, waardoor verdwenen zoet-zoutovergangshabitats terug zijn. Hierdoor worden de Oosterschelde en het Volkerak-Zoommeer robuuster en ecologisch veerkrachtiger. De zoetwaterbuffer kent een peilbeheer en gebruik dat zoveel mogelijk past bij de natuurlijke omstandigheden. In de verbinding met de grote rivieren en het achterland zijn vis- en zoogdierpassages opgenomen. Verspreid in het gebied zijn waterlopen natuurlijker ingericht en de oevers verzacht en waar mogelijk vergroend. Er zijn duidelijke rustzones aangegeven voor vogels: natuur en recreatie zijn in evenwicht. Zodra het definitieve

aanwijzingsbesluit Natura2000 is vastgesteld, kan gewerkt worden aan het opstellen van een beheerplan waarmee de natuurwaarden in het gebied kunnen worden versterkt.

- **Ruimtelijke kwaliteit:** Het gebied is aantrekkelijk om te wonen en te bezoeken. Groenstructuren, karakteristieke landschapselementen trekken bezoekers naar het meer. Rondom zijn nieuwe locaties ingericht om het meer te beleven en te zwemmen in het meer. Ook het versterken van de regionale identiteit van het gebied draagt bij aan de aantrekkelijkheid. Het versterken van de ruimtelijke kwaliteit en beleving heeft een positief effect op de economische waarde van de omgeving van het Volkerak-Zoommeer.

4.3 Bouwstenen

Om invulling te geven aan dit toekomstperspectief zijn bouwstenen ontwikkeld (pagina 17 & 18). Dit is een set mogelijke maatregelen die bijdragen aan het behalen van de gestelde doelen. De bouwstenen vormen nadrukkelijk geen uitvoeringsagenda, maar eerder een 'menukaart' van mogelijkheden. De uitvoeringsagenda geeft aan welke maatregelen in komende jaren opgepakt worden, waarbij de einddatum gelijkloopt met de herijkingcyclus van het Deltaprogramma (2033).

Elke bouwsteen is uitgewerkt in een fiche. Een fiche beschrijft de maatregelen die bijdragen aan de bouwsteen, de (koppel)kansen en knelpunten die meespelen en, waar van toepassing, de geldende wettelijke kaders of programma's. De inzet van bouwstenen is soms gebiedsbreed, en soms locatiespecifiek. Ook dit staat per bouwsteen aangegeven.

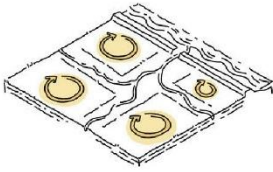
4.4 Gebiedskaarten

Naast de bouwstenen bestaat de gebiedsvisie uit een reeks kaarten. Hierbij maken we onderscheid tussen thematische potentiekaarten, een totaalkaart en een focuskaart.

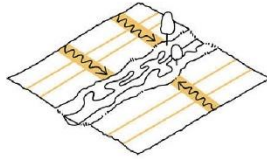
1. De potentiekaarten laten op basis van de vier thematische ambities zien waar de bouwstenen *mogelijk* kunnen landen. Deze vier kaarten vormen gebundeld de totaalkaart (pagina 19 t/m 22).
2. De totaalkaart geeft een overzicht van de gebieden en locaties waar kansen liggen voor de toepassing van een specifieke bouwsteen. Er worden hierbij nog geen keuzes gemaakt over prioriteiten, noodzaak of focus binnen specifieke gebieden (pagina 23 & 24).
3. De focuskaart bevat een selectie van de bouwstenen uit de totaalkaart op basis van de eerder beschreven keuzes voor het gebied. De kaart maakt inzichtelijk waar de verschillende opgaven en bijbehorende bouwstenen het meest urgent zijn, waar de grootste koppelkansen liggen en waar de mogelijkheden voor het implementeren van bouwstenen het meest kansrijk zijn of de grootste impact hebben (pagina 25 & 26).

SCHOON

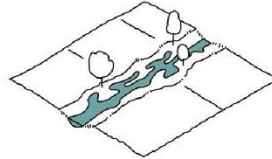
TOEKOMSTBESTENDIG

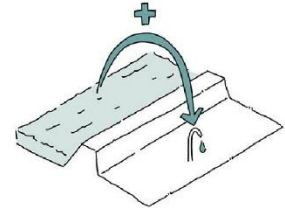
Bronaankpak nutriënten zeeleigebied

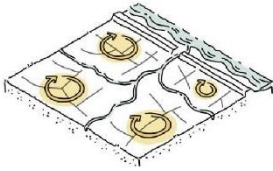
Bronaankpak nutriënten zandgebied

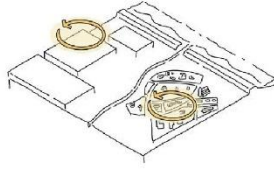
Robuuste krekens & beken

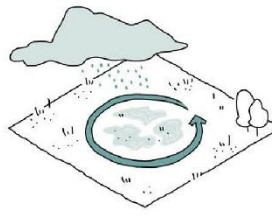
Aanpak voor groeiende zoetwatervraag

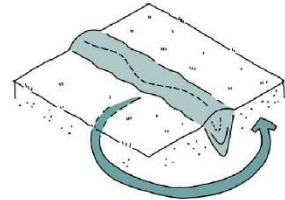
Verbeteren waterkwaliteit langs waterlichamen

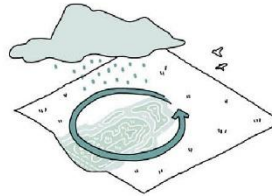
Bronaankpak industrie en stedelijk gebied

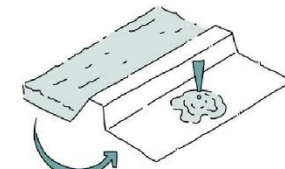
Optimaliseren zoetwaterbeschikbaarheid bovengronds

Optimaliseren zoetwaterbeschikbaarheid ondergronds

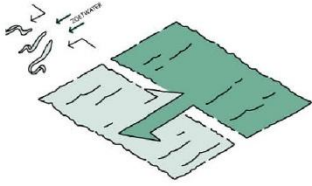

Vernatten poelgronden

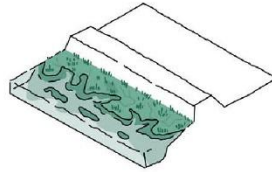

Huidige gebieden met grote hoeveelheid zoute kwel

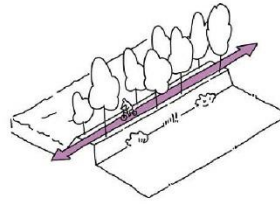
NATUURLIJK

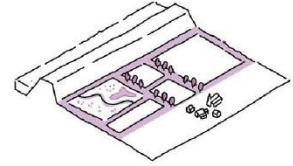
Natuurlijke krekens & beken

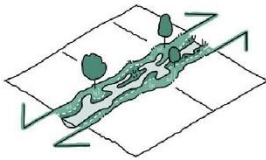
Groenstructuur toevoegen langs dijken

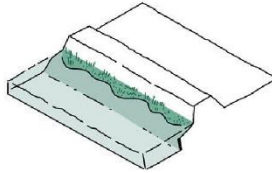
Kwaliteitsverbetering en toevoegen van recreatieve verbindingen

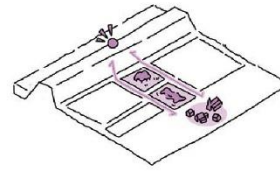
Stad-water verbinding verbeteren

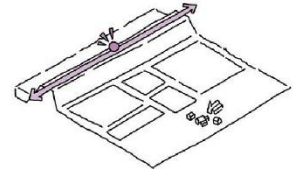
Zoet-zout overgang

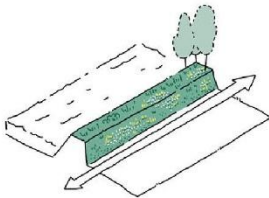
Duiding van rustgebieden

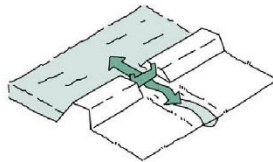
Verbeteren ruimtelijke kwaliteit randzone

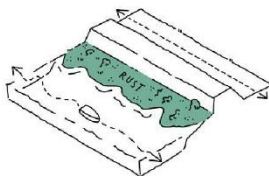
Nieuwe recreatieve bestemming/dijkmoment

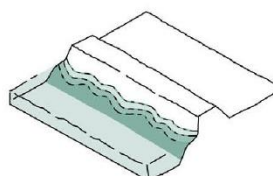
Kwaliteitsverbetering en uitbreiding van natuurlijke vooroever

Verzachten harde oever

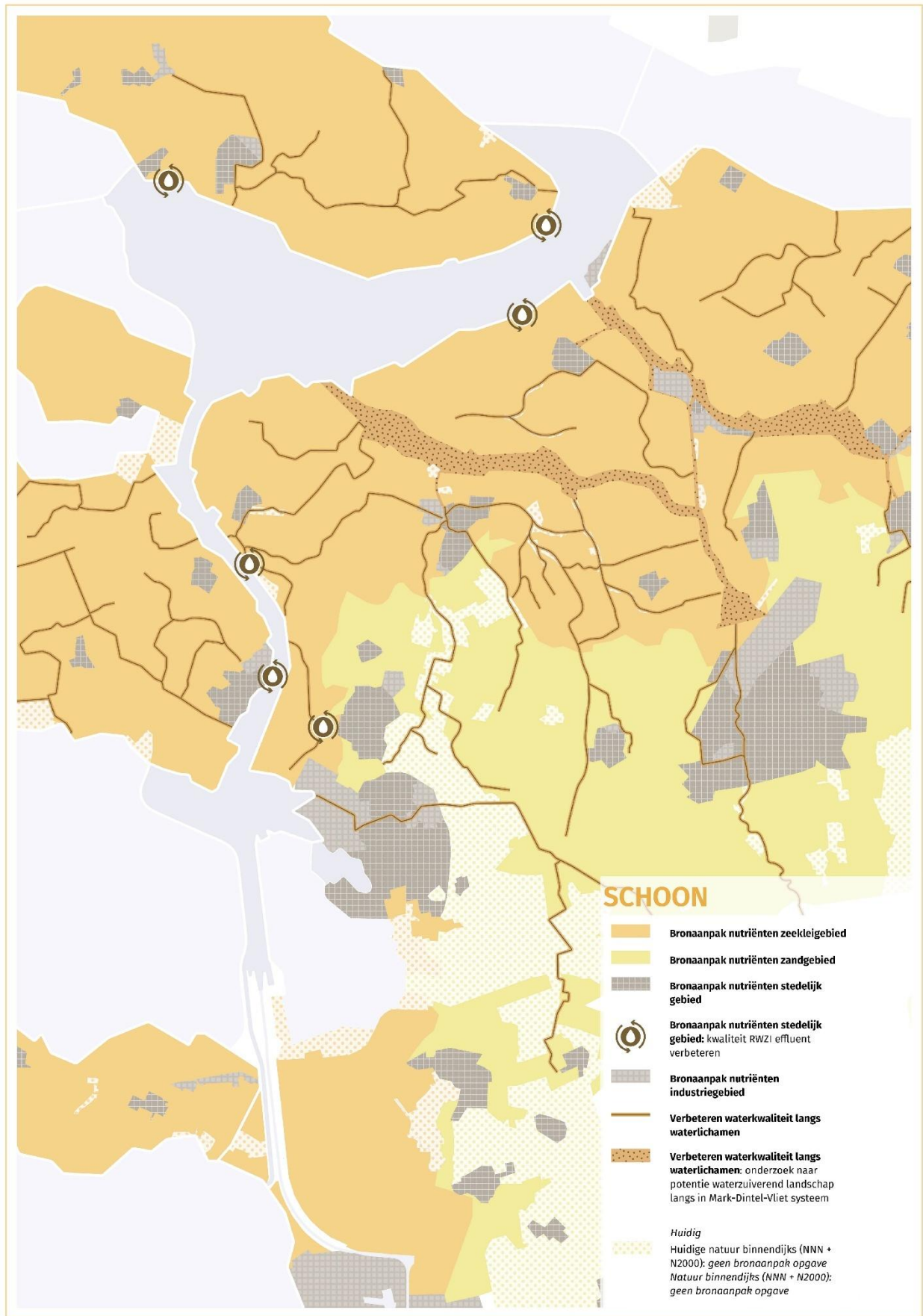

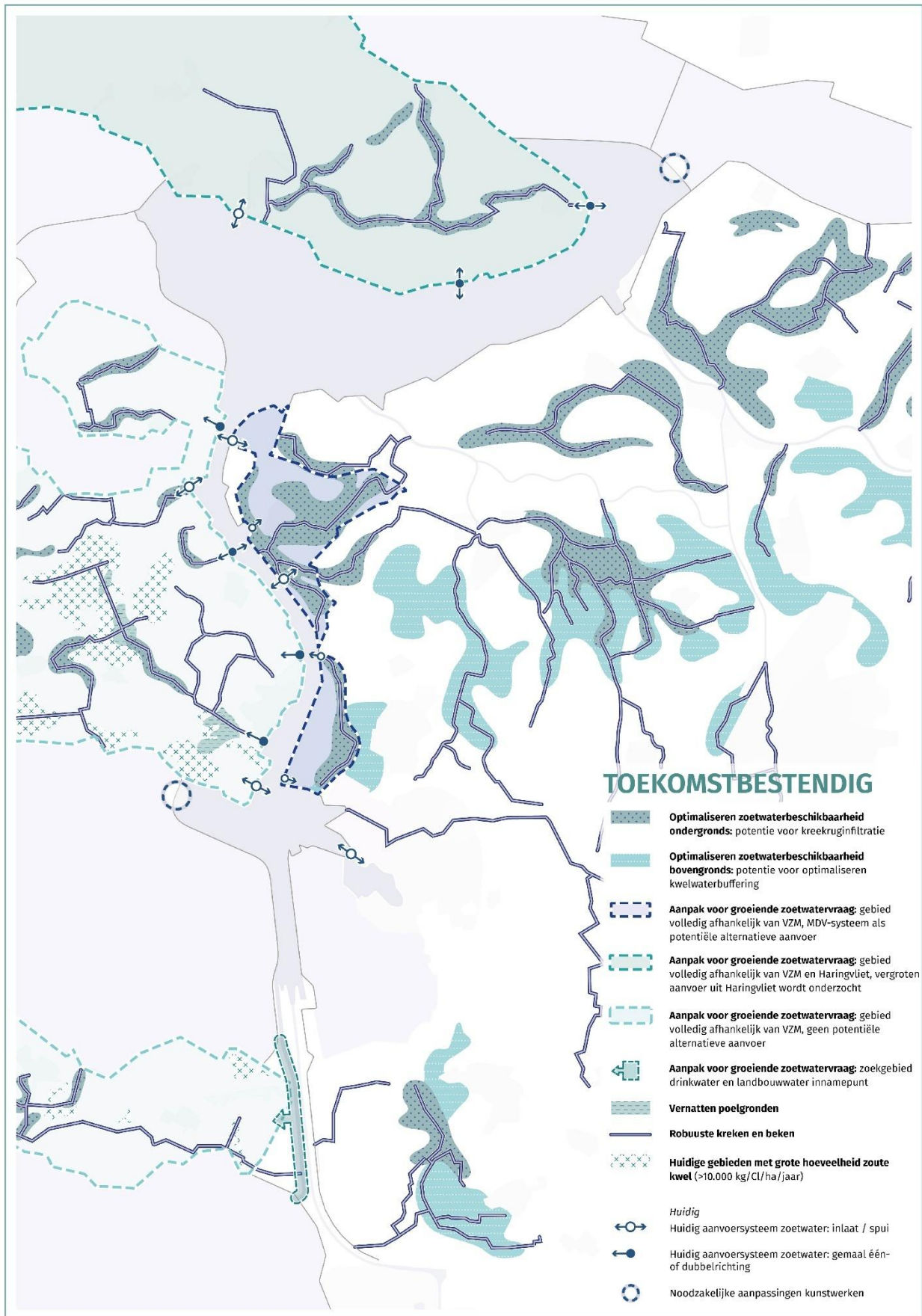
Verbeteren migratiemogelijkheden

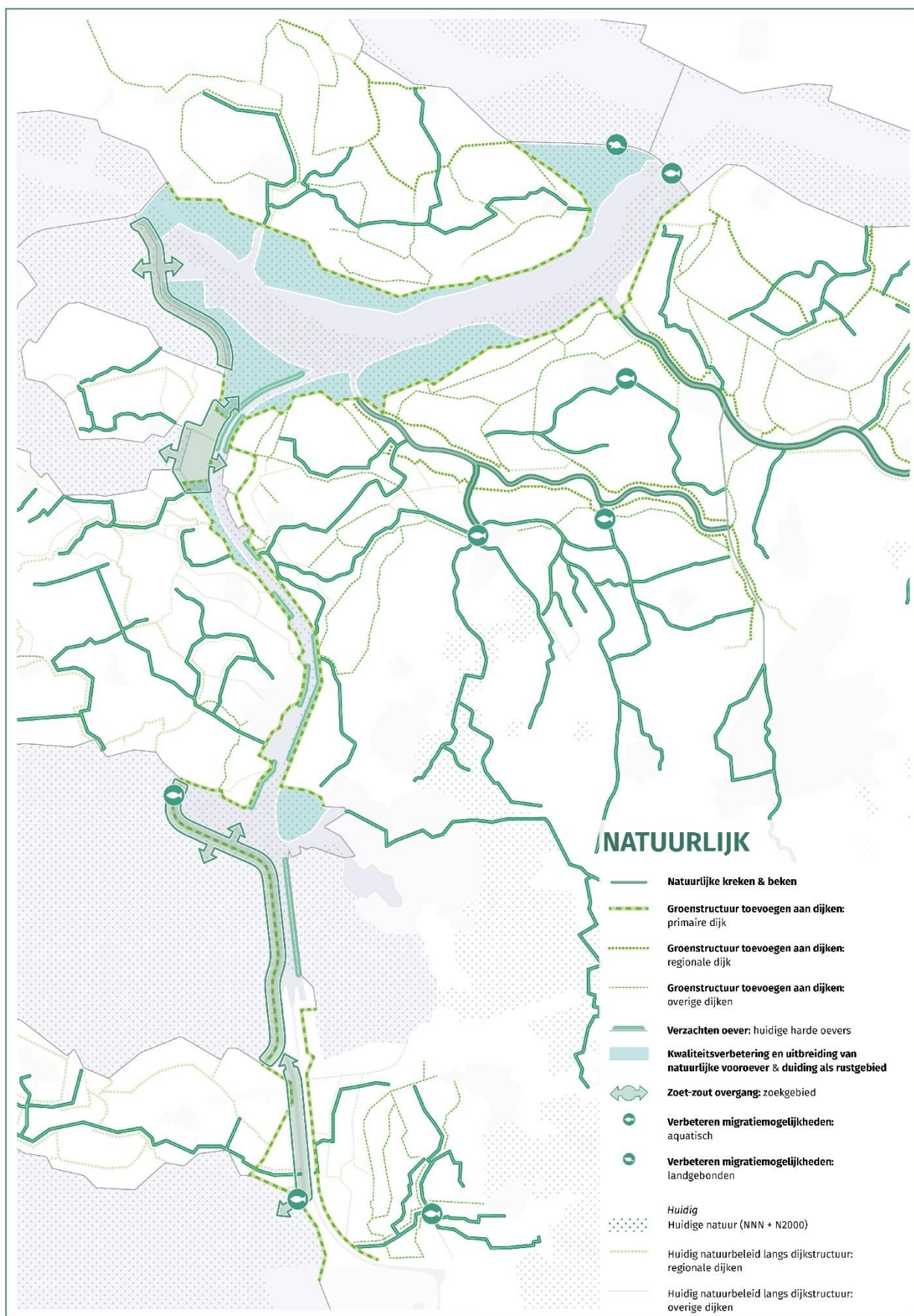

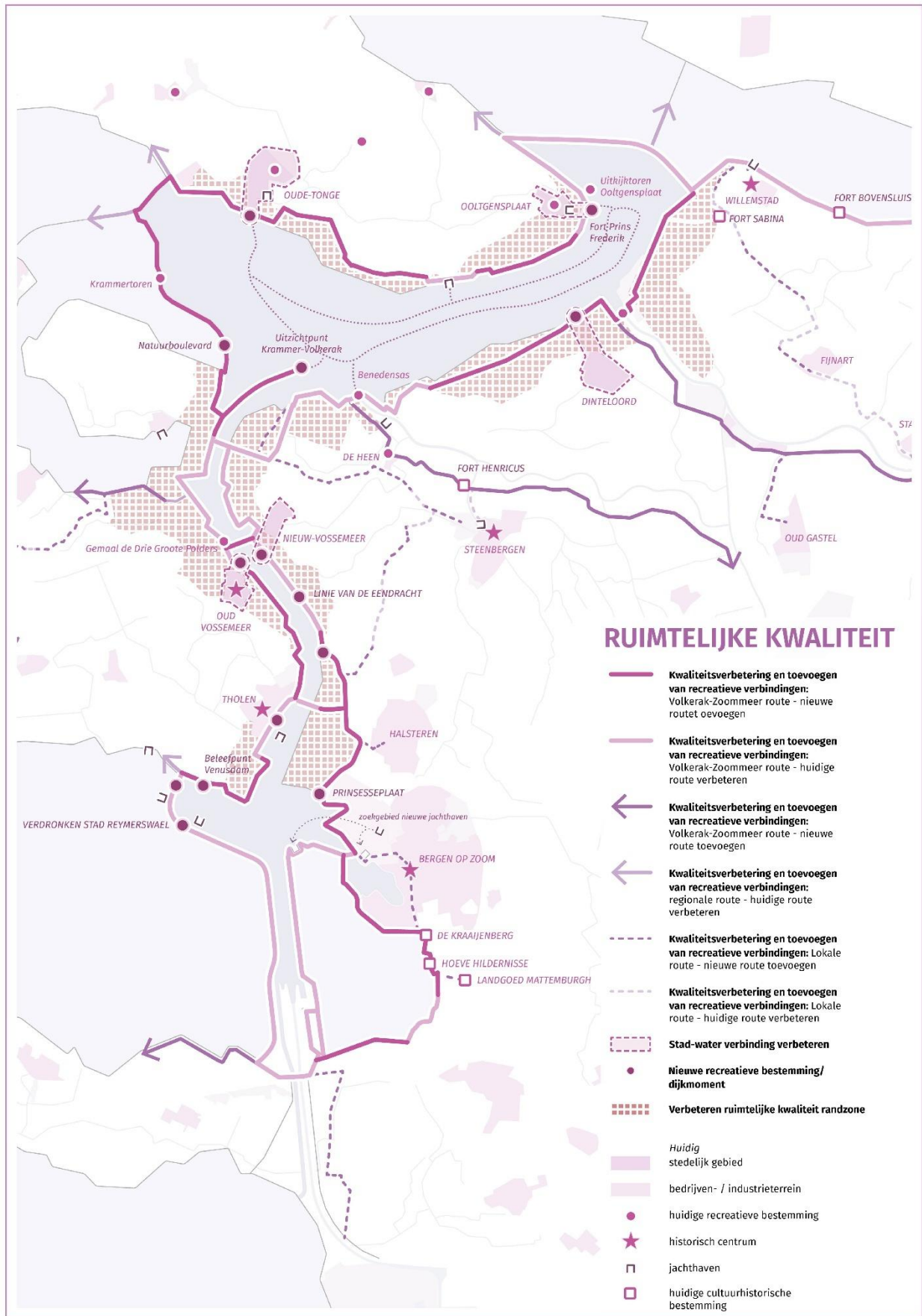
Grootschalige delta-infrastructuur vergroenen

RUIMTELIJKE KWALITEIT

Schoon

- **Bronaanpak nutriënten zeeleigebied**
- **Bronaanpak nutriënten zandgebied**
- **Bronaanpak nutriënten stedelijk gebied**
- **Bronaanpak nutriënten stedelijk gebied: kwaliteit RWZI effluent verbeteren**
- **Bronaanpak nutriënten industriegebied**
- **Verbeteren waterkwaliteit langs waterlichamen**
- **Verbeteren waterkwaliteit langs waterlichamen: onderzoek naar potentie waterzuiverend landschap langs in Mark-Dintel-Vliet systeem**
-
- Huidig*
- *Huidige natuur binnendijks (NNN + N2000): geen bronaanpak opgave*
- *Natuur binnendijks (NNN + N2000): geen bronaanpak opgave*

Ruimtelijke kwaliteit

- **Kwaliteitsverbetering en toevoegen van recreatieve verbindingen:** Volkerak-Zoommeer route - nieuwe routet oevoeegen
- **Kwaliteitsverbetering en toevoegen van recreatieve verbindingen:** Volkerak-Zoommeer route - huidige route verbeteren
- **Kwaliteitsverbetering en toevoegen van recreatieve verbindingen:** Volkerak-Zoommeer route - nieuwe route toevoegen
- **Kwaliteitsverbetering en toevoegen van recreatieve verbindingen:** regionale route - huidige route verbeteren
- **Kwaliteitsverbetering en toevoegen van recreatieve verbindingen:** Lokale route - nieuwe route toevoegen
- **Kwaliteitsverbetering en toevoegen van recreatieve verbindingen:** Lokale route - huidige route verbeteren
- **Stad-water verbinding verbeteren**
- **Nieuwe recreatieve bestemming/ dijkmoment**
- **Verbeteren ruimtelijke kwaliteit randzone**
-
- Huidig*
- *stedelijk gebied*
- *bedrijven- / industrieterrein*
- *huidige recreatieve bestemming*
- *historisch centrum*
- *jachthaven*
- *huidige cultuurhistorische bestemming*

Natuurlijk

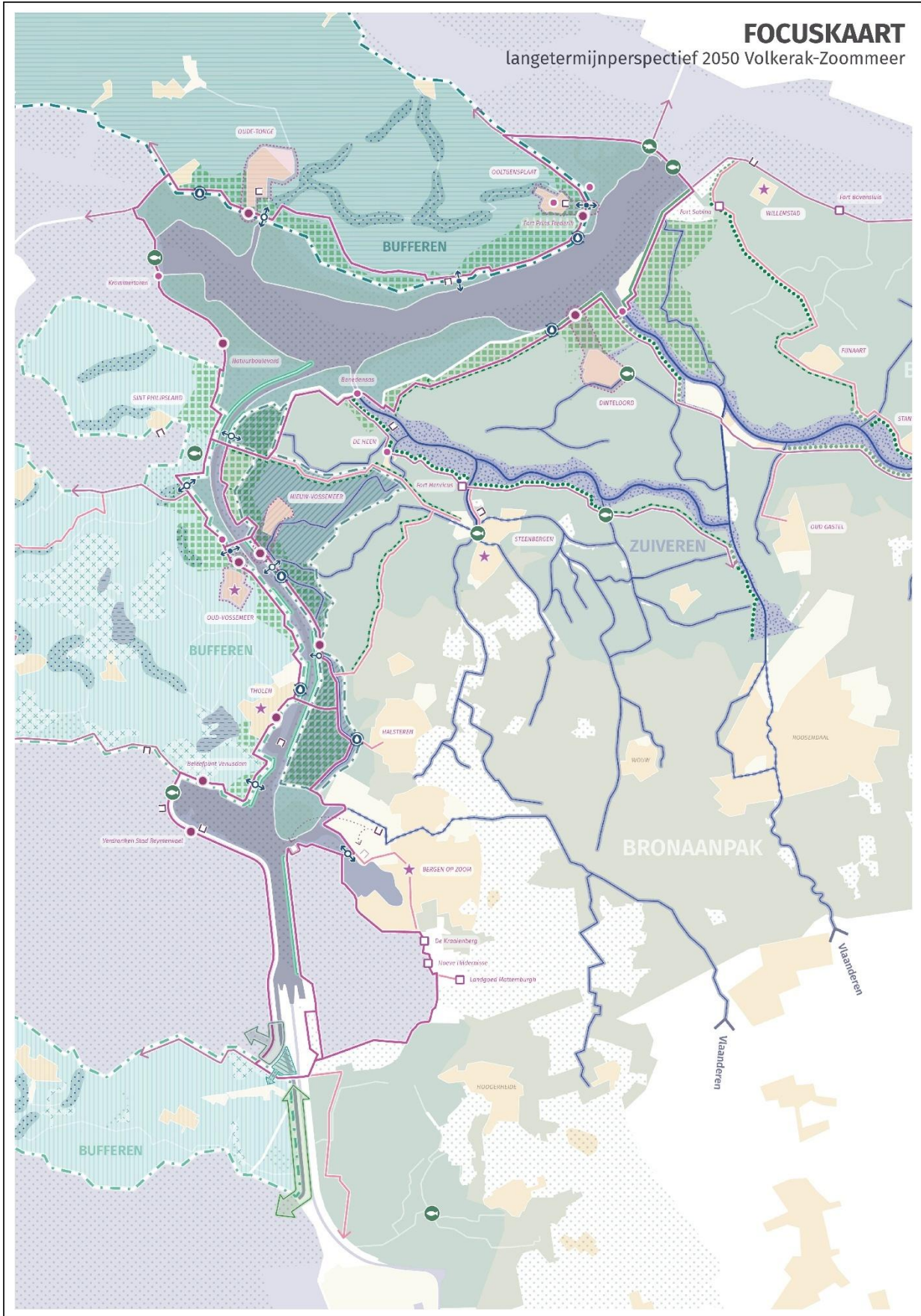
- **Natuurlijke krekten & beken**
- **Groenstructuur toevoegen aan dijken:** primaire dijk
- **Groenstructuur toevoegen aan dijken:** regionale dijk
- **Groenstructuur toevoegen aan dijken:** overige dijken
- **Verzachten oever:** huidige harde oevers
- **Kwaliteitsverbetering en uitbreiding van natuurlijke vooroever & duiding als rustgebied**
- **Zoet-zout overgang:** zoekgebied
- **Verbeteren migratiemogelijkheden:** aquatisch
- **Verbeteren migratiemogelijkheden:** landgebonden
-
- Huidig*
- *Huidige natuur (NNN + N2000)*
- *Huidig natuurbeleid langs dijkstructuur: regionale dijken*
- *Huidig natuurbeleid langs dijkstructuur: overige dijken*

Toekomstbestendig

- **Optimaliseren zoetwaterbeschikbaarheid ondergronds:** potentie voor kreekuginfiltratie
- **Optimaliseren zoetwaterbeschikbaarheid bovengronds:** potentie voor optimaliseren kwelwaterbuffering
- **Aanpak voor groeiende zoetwatervraag:** gebied volledig afhankelijk van VZM, MDV-systeem als potentiële alternatieve aanvoer
- **Aanpak voor groeiende zoetwatervraag:** gebied volledig afhankelijk van VZM, Haringvliet als potentiële alternatieve aanvoer
- **Aanpak voor groeiende zoetwatervraag:** gebied volledig afhankelijk van VZM, geen potentiële alternatieve aanvoer
- **Aanpak voor groeiende zoetwatervraag:** zoekgebied drinkwater en landbouwwater innamepunt
- **Vernatten poelgronden**
- **Robuuste krekten en beken**
- **Huidige gebieden met grote hoeveelheid zoute kwel (>10.000 kg/Cl/ha/jaar)**
-
- Huidig*
- *Huidig aanvoersysteem zoetwater: inlaat / spui*
- *Huidig aanvoersysteem zoetwater: gemaal één- of dubbelrichting*
- *Noodzakelijke aanpassingen kunstwerken*

FOCUSKAART

langetermijnperspectief 2050 Volkerak-Zoommeer

Schoon

- **Bronaarpak nutriënten zeeleigebied**
- **Bronaarpak nutriënten zandgebied**
- **Bronaarpak nutriënten stedelijk gebied**
- **Bronaarpak nutriënten stedelijk gebied: kwaliteit RWZI effluent verbeteren**
- **Bronaarpak nutriënten industriegebied**
- **Verbeteren waterkwaliteit langs waterlichamen**
- **Verbeteren waterkwaliteit langs waterlichamen: onderzoek naar potentie waterzuiverend landschap langs in Mark-Dintel-Vliet systeem**
-
- Huidig*
- *Huidige natuur binnendijks (NNN + N2000): geen bronaarpak opgave*
- *Natuur binnendijks (NNN + N2000): geen bronaarpak opgave*

Ruimtelijke kwaliteit

- **Kwaliteitsverbetering en toevoegen van recreatieve verbindingen: Volkerak-Zoommeer route - nieuwe route toevoegen**
- **Kwaliteitsverbetering en toevoegen van recreatieve verbindingen: Volkerak-Zoommeer route - huidige route verbeteren**
- **Kwaliteitsverbetering en toevoegen van recreatieve verbindingen: Volkerak-Zoommeer route - nieuwe route toevoegen**
- **Kwaliteitsverbetering en toevoegen van recreatieve verbindingen: regionale route - huidige route verbeteren**
- **Kwaliteitsverbetering en toevoegen van recreatieve verbindingen: Lokale route - nieuwe route toevoegen**
- **Kwaliteitsverbetering en toevoegen van recreatieve verbindingen: Lokale route - huidige route verbeteren**
- **Stad-water verbinding verbeteren**
- **Nieuwe recreatieve bestemming/ dijkmoment**
- **Verbeteren ruimtelijke kwaliteit randzor**
-
- Huidig*
- *stedelijk gebied*
- *bedrijven- / industrieterrein*
- *huidige recreatieve bestemming*
- *historisch centrum*
- *jachthaven*
- *huidige cultuurhistorische bestemming*

Natuurlijk

- **Vitale kreken en beken**
- **Groenstructuur toevoegen aan dijken: primaire dijk**
- **Groenstructuur toevoegen aan dijken: regionale dijk**
- **Groenstructuur toevoegen aan dijken: overige dijken**
- **Verzachten oever: huidige harde oevers**
- **Kwaliteitsverbetering en uitbreiding van natuurlijke vooroever & duiding als rustgebied**
- **Zoet-zout overgang: zoekgebied**
- **Zoekgebied koppeling aan Oosterschelde**
- **Verbeteren migratiemogelijkheden: aquatisch**
- **Verbeteren migratiemogelijkheden: landgebonden**
-
- Huidig*
- *Huidige natuur (NNN + N2000)*
- *Huidig natuurbeleid langs dijkstructuur: regionale dijken*
- *Huidig natuurbeleid langs dijkstructuur: overige dijken*

Toekomstbestendig

- **Optimaliseren zoetwaterbeschikbaarheid ondergronds: potentie voor kreekkruginfiltratie**
- **Optimaliseren zoetwaterbeschikbaarheid bovengronds: potentie voor optimaliseren kwelwaterbuffering**
- **Aanpak voor groeiende zoetwatervraag: gebied volledig afhankelijk van VZM, MDV-systeem als potentiële alternatieve aanvoer**
- **Aanpak voor groeiende zoetwatervraag: gebied volledig afhankelijk van VZM, Haringvliet als potentiële alternatieve aanvoer**
- **Aanpak voor groeiende zoetwatervraag: gebied volledig afhankelijk van VZM, geen potentiële alternatieve aanvoer**
- **Aanpak voor groeiende zoetwatervraag: zoekgebied drinkwater en landbouwwater innamepunt**
- **Vernatten poelgronden**
- **Vitale kreken en beken**
- **Huidige gebieden met grote hoeveelheid zoute kwel (>10.000 kg/Cl/ha/jaar)**
-
- Huidig*
- *Huidig aanvoersysteem zoetwater: inlaat / spui*
- *Huidig aanvoersysteem zoetwater: gemaal één- of dubbelrichting*
- *Noodzakelijke aanpassingen kunstwerken*

5. DOORKIJKJE NAAR 2100

In het voorgaande zijn een aantal elementen benoemd die medebepalend zijn voor het beeld van 2100. Een belangrijk element is klimaatverandering en de daaraan gekoppelde consequenties voor verzilting, waterafvoer/wateraanvoer, (water)temperatuur.

Zowel de gebieden met als zonder externe aanvoer vanuit het hoofdwatersysteem moeten zich voorbereiden op een afnemende beschikbaarheid van zoet water. Dat vraagt om stevige aanpassingen van alle watergebruikers.

Het gebied is na de uitvoering van de voorgestelde maatregelen een robuuster systeem geworden. Naar verwachting is dit op de langere termijn alsnog niet voldoende om de effecten op te vangen van klimaatverandering. De verwachting is dat richting 2100 ook gekeken moet worden naar een systeemaanpassing in het gebied.

Voor de lange termijn zijn in het kader van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging toekomstscenario's opgesteld. Binnen de Zuidwestelijke Delta worden deze scenario's de komende planperiode uitgewerkt, inclusief de recent gepubliceerde denkrichting Meegroeien. Op basis van die uitwerking kan op een later moment (2050 en verder) bepaald worden of en welke extra maatregelen genomen moeten worden in het gebied.

Het voorgestelde perspectief en de voorgestelde maatregelen zoals ze nu zijn geformuleerd zijn no-regret. Zij passen binnen elk van de toekomstscenario's.

6. CONCLUSIE

Richting 2050 ligt er voor het Volkerak-Zoommeer een gezamenlijke verantwoordelijkheid én een unieke kans. De opgaven in het gebied zijn groot, maar dat geldt ook voor het belang en de potentie van dit gebied. Door nu keuzes te maken die verder kijken dan afzonderlijke belangen en organisaties en partijen, kunnen we bouwen aan een watersysteem dat ecologisch veerkrachtig is, economisch functioneert en maatschappelijk wordt gewaardeerd: een echt sleutelgebied van de Zuidwestelijke Delta.

Dit vraagt om samenhangend handelen: over bestuurslagen heen, met publieke en private partners, en met ruimte voor innovatie, experiment en leren (en soms los van alleen de eigen organisatie). De weg naar een toekomstbestendig Volkerak-Zoommeer vraagt om durf en doorzettingsvermogen. Het herstellen van zoet-zoutovergangen, het versterken van natuur en landschap en het inzetten op de ruimtelijke kwaliteit zijn geen einddoelen op zich, maar randvoorwaarden voor een leefbaar, aantrekkelijk en klimaatbestendig gebied. De eerste stap is echter het verbeteren van de waterkwaliteit.

Elke stap die we vandaag zetten, in beleid, beheer en inrichting, brengt het perspectief van 2050 dichterbij. Daarom is nu het moment om de handen ineen te slaan. Door samen te werken, kennis te delen en keuzes consequent vast te houden, maken we van het Volkerak-Zoommeer een toekomstbestendig watersysteem waarin functies elkaar versterken en waar mens en natuur in balans samenkomen. Zo geven we niet alleen invulling aan de ambitie voor 2050, maar laten we ook een waardevol en veerkrachtig gebied achter voor toekomstige generaties.

BIJLAGE: PROCES VAN TOTSTANDKOMING

Dit langetermijnperspectief is opgesteld in opdracht van het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta. Doel van de opdracht was het ontwikkelen van een concreet toekomstbeeld waarmee het Volkerak-Zoommeer op de (middel)lange termijn, van 2030 tot 2050, klimaatrobuust en kwalitatief gezond kan functioneren, met een doorkijk naar 2100. Daarbij is nadrukkelijk gestuurd op het voorkomen van zogenoemde 'regretmaatregelen'.

Het proces werd getrokken door een werkgroep bestaande uit direct betrokken overheden, waaronder provincies, Rijkswaterstaat, waterschappen en gemeenten. Zij werden daarbij ondersteund door het consortium dat in 2024 de regionale EO-Wijersprijsvraag voor Midden-Zeeland won: Bureau B+B, Ro&Ad Architecten, NIOZ en Solidarity University.

Het toekomstbeeld is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met vertegenwoordigers van de verschillende gebruikers van het Volkerak-Zoommeer. Hierbij ging het onder meer om partijen uit de natuur- en recreatiesector, scheepvaart, landbouw, drinkwater, visserij (zowel sport- als beroepsvisserij) en cultureel erfgoed.

Het traject begon met een reeks individuele voorgesprekken. Vertegenwoordigers van de sectoren landbouw, scheepvaart, natuur en recreatie werden gevraagd hun visie op het gebied te delen. Deze input vormde een belangrijke basis voor de verdere uitwerking en de voorbereiding van de thematische bijeenkomsten. Ter ondersteuning ontwikkelde de werkgroep daarnaast een serie webinars over het Volkerak-Zoommeer ([Webinars Volkerak-Zoommeer - Zuidwestelijke Delta](#)).

In mei 2025 vonden vier thematische bijeenkomsten plaats, waarin verschillende 'droombeelden' voor het Volkerak-Zoommeer werden verkend. De vier thema's: Natuur, Ruimtelijke ordening, Toerisme en recreatie, Visserij en scheepvaart en Gebruikers en lozers (drinkwater, industrie en landbouw), resulteerden elk in een eigen toekomstbeeld.

Op 3 juni organiseerde de Zuidwestelijke Delta, in het kader van het Uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke Delta 2050, een Gebiedssessie over het Volkerak-Zoommeer. Hoewel dit Uitvoeringsprogramma een kortere looptijd heeft dan het langetermijnperspectief, is het van belang dat beide beleidsstukken goed op elkaar aansluiten. De opbrengsten van de thematische bijeenkomsten dienden daarom als input voor deze Gebiedssessie.

In augustus presenteerden de werkgroep en het EO-Wijers-consortium de eerste contouren van het langetermijnperspectief. Waaronder de uitgangspunten, bouwstenen en eerste testkaarten. Naar aanleiding van de reacties van de deelnemers is besloten de inbreng van (natuur)terreinbeherende organisaties verder te verdiepen. Dit resulteerde begin november in een aanvullend gesprek met de Terreinbeherende organisaties (TBO's) rond het Volkerak-Zoommeer.

De derde en laatste bijeenkomst, eind november 2025, stond in het teken van verdere verdieping van de bouwstenen. Daarnaast zijn, aan de hand van drie deelgebieden, Zeeland, Noord-Brabant en het

buitendijkse gebied, eerste globale versies van zowel de gebiedskaart als het uitvoeringsprogramma besproken.